

הלימוד מוקדש לזכרו של טייס חיל האוויר סא"ל אבנר גולדמן,
ששילב בחייו ספרא וסייפא, נפל בתאונת המסוק ברומניה בט"ו באב תש"ע

"על הפרק"

מפגש מחודש עם התנ"ך

שמואל ב' פרקים כ"ג - כ"ד

פרקים אלה חותמים את ספר שמואל ומסכמים את מלכותו של דוד ב'דברי דוד האחרונים' וברשימת הגיבורים שלו. הפרקים צופים לעתיד בסיפור המפקד, בסופו קונה דוד את גורן ארוונה ובכך מכין את הקרקע לבניית המקדש בידי שלמה בנו.

"ויקראו בספר בתורת האלהים" < בקיאות

פרק כ"ג

1 דברי דוד האחרונים (א-ז) קשים להבנה. מומלץ להעזר במפרשים, בפירוש 'דעת מקרא' או בספרי עזר נוספים העומדים לרשותכם. נעמוד על שתי נקודות:

א) איזה צד בדמותו של דוד מואר בפסוקים א-ב?
ראו את דברי רד"ק: 'הזמירות ברוח הקודש אמרתי אותם אשר דבר בי ... כי רוח הקודש עוררה אותי והופיעה הדברים על לשוני'.

ב) עיינו בפסוקים ד-ז. מהם צמדי הניגודים בין דוד וביתו ובין אנשי ה'בליעל'?

2 בפסוקים ח-כג מספר הכתוב על מעשי הגבורה של חמשת גיבורי דוד: שלושת הגיבורים הראשיים ושני הגיבורים שתחתיהם. בין שתי הקבוצות מופיע סיפור על מעשה גבורה משותף לשלושת הגיבורים (ככל הנראה אלה שנזכרו קודם).

א) עמדו על הניגוד בין השימוש בפועל 'אוה' בפסוק טו ובפועל 'אבה' בפסוקים טז-יז. השוו סיפור זה לכתובים בדברים יב, כ-כח. שימו לב בייחוד לדמיון בין פסוק טו אצלנו לפסוק כא בדברים; בין פסוק יז אצלנו לפסוק כד בדברים. כיצד נדרשה הפרשיה בדברים בידי דוד?

ב) כיצד מחדד סיפור זה, המצוי במרכזם של סיפורי הגבורה, את היחס הראוי בין המנהיג לבין אנשיו וגיבוריו?

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים

פרק כ"ד

פרקנו נחלק לשלושה חלקים - א-ט: המפקד; י-טו: העונש והתשובה; טז-כה: גורן ארונה.

3 המפקד: הכתוב מתאר את התגלגלות האירועים בפרק בשני מישורים. במישור הגלוי נתלה הדבר בחטאו של דוד ש'הוסת' למנות את ישראל, ובמישור הסמוי בחרון אף ה' בישראל. בכתוב לא נזכרה בפירוש סיבת הדבר. שימו לב לסיומה של פרשת גיבורי דוד וחשבו מה ניתן ללמוד מסמיכות הפרשיות.

ראו את דברי הפסיקתא רבתי (יא): 'כשבא דוד למנות את אנשיו היה מונה והולך, כיוון שהגיע לאוריה החתי נאמר 'כל שלושים ושבעה' מיד 'ויוסף אף ה'...'.

4 מה היה החטא במניית ישראל? ראו שמות ל,יא-יב ועיינו בדברי הרמב"ן במדבר א, ג: ואמר בדוד "מספר מפקד העם", כי ידע מספרם בפקודת הכופר, כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר דוד במה שאמר הכתוב (שמות ל,יב) "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". ואם אולי טעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים, והיה דבר המלך נתעב אצלו והוא אמר לו: "הלא אדוני המלך כלם לאדוני לעבדים, למה יבקש זאת אדוני למה יהיה לאשמה לישראל" ולמה לא ימנם יואב בשקלים שלא יחטא? אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך כי לא היה יוצא למלחמה ולא היה עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו, שמלך על עם רב, והוא מאמר יואב: "ויוסף ה' אלוקיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים ועיני אדוני המלך רואות - ואדוני המלך למה חפץ בדבר הזה?..."

ראו גם את דברי רלב"ג בפרקנו (ג): 'והנה החטא היה... כי זה יורה על שדוד היה שם בשר זרועו בבטחו על רוב העם ולא היה ראוי שיבטח כי אם בשם יתברך לבדו'.

עיינו בפסוק ט. האם הוא מסייע לפירושים אלה?

תשובת דוד ועונשו:

5 (א) עמדו על דרכי התשובה ושלביה המתגלים אצל דוד (פסוקים י; יד).

ב) השוו בין דברי דוד לה' בפסוק י לבין הדו שיח בין שאול לשמואל בשמו"א, יג,יא-יד. שימו לב להקשר השונה של השורש סכ"ל בשני המקרים. מה בין שאול לדוד בתגובתם לחטאם?

ג) מה הקשר בין העונשים שהוטלו על דוד לבין חטאו? הכתוב רומז לכך בדמיון בין פסוק ב לפסוק טו בפרקנו. היעזרו בדברי הרמב"ן והרלב"ג שהובאו לעיל.

6 סיפור גורן ארונה דומה בכמה עניינים לפרשת העקידה. עמדו על ההקבלות בין הסיפורים. ראו בייחוד כד,טז ולעומתו בראשית כב,יא-יב. הזיקה הגיאוגרפית בין המקומות מפורשת בדה"ב ג, א. מה ניתן ללמוד מהקבלה זו על האופי הייחודי של ירושלים ומקום המקדש? התייחסו לאופן בחירת המזבח ולאירועים שהתרחשו במקום.

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < הרחבה

מלפנין משפטי יצא עינין תחזינה מישורים (תהלים יז, ב)

אמר ר' יהודה: מהו 'מלפנין משפטי יצא'? בשעה שמנה דוד את ישראל היה כעס לפני הקב"ה, ואמר לו אני אמרתי אשר לא ימד ולא יספר (הושע ב א) ואתה השלכת עליהם מנין, ושלח אליו גד החוזה, ואמר 'שלש אנכי נוטל עליך'... היה דוד עומד וסוער, ולא היה יודע מה להשיב. אמר ליה דוד: אם אומר רעב יהו כל ישראל אומרים עשיר היה דוד ואוצרותיו מלאים דגן מה איכפת ליה. ואם אומר מלחמה, יהו כל ישראל אומרים גבור היה דוד ואנשיו גבורין, מה איכפת ליה. אלא הרניי בורר דבר ששוה בעניים ובעשירים בגבורים ובחלשים בגדולים ובקטנים. ואף גד החוזה רמז לו רמז שיברור לו הדבר, שנאמר 'עתה דע וראה מה אשיב שולחי דבר', אמר לו אמור דבר. מה כתיב 'ויאמר דוד אל גד צר לי מאד נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפולה'... בוא וראה רחמיו של הקב"ה, שאף על פי שבחר לו דוד דבר שלשה ימים, שהן עושין שלשים ושש שעות, מה כתיב ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד ... מיד 'ויבא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח' תני ר' שמעון בן יוחי, משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת ב'. כך כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם ולא נחרב בימיהם נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו שחרב בימינו ואין אנו מתאבלים עליו ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה, לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש תפלות בכל יום, והתקינו בו אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, ותקנו בונה ירושלים ברכה בפני עצמה בתפלה, ובברכת המזון. כיון שראה דוד כך, אמר אם נפלתי ביד שונאי היו מפילים אותי בחרב, אבל הקב"ה רחמיו רבים, לכך נאמר מלפנין משפטי יצא.

(מדרש תהלים (בובר) מזמור יז)

חזק חזק ונתחזק!

מתן ורחמי

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגערט
The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים